

Datum

9 januari 2025

Onderwerp

VNG over Gemeentefonds en Bfv t.b.v. Cie-vergadering 14 januari

Geachte dames en heren,

Op 14 januari is een vergadering van de commissies Binnenlandse Zaken en Digitalisering. Onder de punten 2 en 7 spreekt u o.a. over de Gemeentefondsbegroting (36600 B) en over het vervolg op het schriftelijk overleg over de wijziging van het Besluit financiële verhoudingen (36410). Gelet op uw betrokkenheid bij dit thema het afgelopen jaar en vanwege het grote belang voor gemeenten en een goede uitvoering van onze taken willen we u voor deze bespreking onderstaande aandachtspunten meegeven.

Grote waardering voor het initiatief van de Eerste Kamer

Wij waarderen het ontzettend dat de Eerste Kamer zich betrokken toont bij het onderwerp gemeentefinanciën. Die betrokkenheid heeft het afgelopen jaar geleid tot een opdracht aan de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB), waar inmiddels ook de Tweede Kamer zich achter heeft geschaard. Als VNG worden we door de ROB goed betrokken bij de uitwerking van deze opdracht. We hebben er alle vertrouwen in dat op basis van hun advies een bruikbare monitor kan worden ontwikkeld. Beide Kamers hebben dan een instrument in handen wat helpt om te kunnen beoordelen of het gemeentefonds toereikend is voor de uitvoering van alle gemeentelijke taken.

Problematiek vanaf 2026: besluit vorig kabinet, maar dit kabinet moet oplossing bieden

Vanaf 2026 zijn voor gemeenten taken en middelen niet meer in balans. Anders gezegd: de middelen uit het gemeentefonds zijn onvoldoende om alle taken goed uit te kunnen voeren. De oorzaak hiervan ligt het in het voornemen van het vorige kabinet om op een nieuwe financieringssystematiek over te stappen. Dat voornemen is nooit (volledig) uitgevoerd, maar de financiële vertaling is in de boeken blijven staan. Vanaf 2026 wordt het gemeentefonds met ca. €2,3 mld. gekort en zonder oplossingen zullen gemeenten moeten gaan bezuinigen om een sluitende begroting te kunnen presenteren. Dit betekent dat investeringen worden uitgesteld, het voorzieningenniveau omlaag gaat en dat de lasten voor burgers zullen stijgen. We willen nog eens benadrukken dat al deze keuzes direct voortvloeien uit het besluit van het vorige kabinet om het gemeentefonds vanaf 2026 te verlagen en minder snel te laten groeien.

Ambities onder voorbehoud

Dit levert niet alleen voor gemeenten problemen op. Als aan de financiële situatie van gemeenten niets verandert hebben gemeenten ook te weinig middelen om bij te kunnen dragen aan de ambities van dit kabinet. Dat is dan ook de reden van ons voorbehoud bij het Woonakkoord en mede de reden om voorlopig uit het Integraal Zorg Akkoord te stappen. Concrete verbetering voor de bestaanszekerheid van mensen of het uitvoeren van bestaande klimaatafspraken gaat niet

lukken zonder inzet vanuit gemeenten. Op dit moment is de situatie dat wij die inzet vanaf 2026 niet kunnen leveren.

Inzet reserves geen structurele oplossing

Er wordt wel eens gewezen op de jaarlijkse 'overschotten' en reserves van gemeenten als mogelijke oplossing voor dit probleem. We willen dit met kracht tegenspreken. Het klopt dat veel gemeenten (nu nog!) een positief resultaat hebben op hun jaarrekening. Dat geld is echter nodig om te kunnen blijven investeren. Bovendien kunnen incidentele middelen niet worden ingezet voor structurele taken. Eenvoudiger gezegd: middelen die overblijven omdat de bouw van een school wordt uitgesteld kunnen niet worden ingezet om een structureel tekort op de jeugdzorg op te lossen. Daarnaast moet genoemde school nog steeds worden gebouwd, alleen op een later moment.

Voor een beperkt aantal gemeenten kan het ruimer inzetten van reserves voor structurele uitgaven een tijdelijke oplossing bieden. Wij hebben al met BZK afgesproken hiernaar te kijken. Daarbij willen we wel behoedzaamheid betrachten: het biedt maar voor een beperkt deel van gemeenten soelaas en het betekent wel dat de reservepositie verslechtert.

Specifieke uitkeringen: realistische verwachtingen

In het regeerprogramma is het voornemen opgenomen om (bijna) alle specifieke uitkeringen om te zetten naar een *fondsuitkering*. Hierbij is meteen een korting van €438 mln. ingeboekt vanwege vermeende reductie van administratieve lasten. Dit percentage kent echter een uiterst gebrekkige onderbouwing en doet zich in de praktijk maar zelden voor.

Als VNG zijn we van mening dat het de voorkeur heeft om zoveel mogelijk middelen via het gemeentefonds aan gemeenten te verstrekken. Daarmee zijn de middelen vrij besteedbaar en kunnen ze het meest efficiënt worden ingezet. Tegelijk bestaat het instrument van de specifieke uitkering niet voor niets. Inmiddels zijn een aantal specifieke uitkeringen (zoals die voor Rampenbestrijding en voor Verkeer & Vervoer) al uitgezonderd van omzetting. De korting blijft echter voornamelijk staan en dat leidt bij een flink aantal specifieke uitkeringen tot ingewikkelde discussies. De BBB-fractie bevestigde tijdens het commissiedebat in de Tweede Kamer dat het voornemen een inhoudelijk gedreven maatregel is en *niet* primair als bezuiniging is bedoeld. Dat zou volgens ons moeten betekenen dat er ook bereidheid is de korting van €438 miljoen verder te verlagen als omzetting toch niet verstandig wordt geacht. Het zou verstandig zijn als het kabinet hier tijdens de voorjaarsbesluitvorming in samenhang naar kijkt en deze kortingen niet afschuift op de betrokken departementen.

Normeringssystematiek moet snel beter

Door het vorige kabinet is aangedrongen op het overstappen naar een andere manier van 'indexeren' van het gemeentefonds. De groei van het gemeentefonds is niet langer gekoppeld aan de ontwikkeling van de rijksuitgaven, maar aan de ontwikkeling van het BBP. Als VNG hebben we ons bij deze wens neergelegd nadat we in aanloop naar de laatste Voorjaarsnota aanvullende afspraken hebben gemaakt. Daarin is door het rijk erkend dat de groei van het BBP onvoldoende is om de stijgende zorgkosten op te vangen. Om die reden wordt nu voor zowel Wmo als Jeugd onderzocht of voor deze middelen een andere indexering kan worden afgesproken. Daarnaast is er een probleem met de ramingen van het CPB. Het blijkt dat de afgelopen 7 jaar de werkelijke inflatie altijd hoger is dan de raming waarop de groei van het gemeentefonds wordt gebaseerd. Dit leidt tot reële problemen bij gemeenten, omdat die dan onvoldoende middelen hebben om stijgende

(loon)kosten op te vangen. Omdat het totale budget vanaf 2026 ontoereikend is hebben gemeenten nauwelijks mogelijkheden om dit zelf op te vangen.

Bij Voorjaarsnota de balans opmaken

Gemeenten kijken (weer) met hooggespannen verwachtingen naar de Voorjaarsnota. Daar zal besloten moeten worden over compensatie voor de tekorten voor de Jeugdzorg (waarover een speciale deskundigencommissie op 30 januari rapporteert), over aanpassingen in de normeringssystematiek, over een oplossing voor het 'ravijn' zodat gemeenten de afspraken uit het Woonakkoord, Klimaatakkoord en IZA kunnen waarmaken. Tegelijk zien we ook dat de dossiers zich opstapelen voor de Voorjaarsnota en dat maakt ons ongerust. Met minder geld blijven de gemeenten wel bestaan, maar kunnen we niet meer doen wat we moeten doen: zorgen voor bestaanszekerheid, voldoende woningen, goede zorg en een veilige toekomst.

U kunt altijd contact opnemen wanneer u nadere vragen heeft.